

ДУБРОВАЧКИ ПОКЛИСАРИ У БЕОГРАДУ 1665 ГОДИНЕ

У току дугих векова свог живота под турском влашћу, Београд је много пута био поприште значајних догађаја не само из историје Османског Царства него и читаве југоисточне Европе. Ова чињеница не односи се само на период од краја седамнаестог века кад су се око тог града биле толике битке од пресудног значаја за превласт у Подунављу и на Балканском Полуострву: и у ранијим столећима Београд је био позорница збивања од велике историске важности, али не толико бурних колико, по својим узроцима и последицама, дубоко преломних и сложених. Тај град питорескне источњачке архитектуре био је, исто тако, декор догађаја који су занимљиви и као слика ондашњег живота.¹

У једном тренутку у Београду се очекивала и, донекле, одлучивала будућност рата и мира у нашим северним крајевима; можда највећи велики везир турске историје Ахмед Ћуприлић преживљавао је ту, истовремено, своје најпресудније часове кад је лебдео између пропасти и славе; са судбином великог везира, очекивало је и читаво Турско Царство или поновну анархију или свој последњи сјај; ту су, најзад, дошли и дубровачки поклисари да реше питање даљег међународног положаја своје Републике.

Рат између Турске и Аустрије, који је трајао два лета, 1663 и 1664 године, обележен је, првог лета, турским надирањем и храбрим подухватима Николе и Петра Зринског и, другог лета, тешким поразом војске Ахмеда Ћуприлића код Св. Готхарда. Преплашен фран-

цуском опасношћу и немирним стањем међу угарским великашима, Леополд I је искористио турски пораз и понудио мир великом везиру, и поред општег ратоборног расположења у својим земљама. У таквој ситуацији, великом политичару и дипломати, какав је био Ћуприлић, није било тешко да и поред пораза закључи повољан мир. Десетог августа, у Вашвару, признао је самоуправу Ердеља, али је сачувао Турској сва дотадања освојења. Према десетом члану мировног уговора, обе силе биле су дужне да у току четири месеца упуте посланства које ће понети скупоцене поклоне и, једно у Цариграду, а друго у Бечу, ратификовати склопљени мир.² Опрезан, велики везир је наставио с операцијама све док из Беча није добио потврду о миру, а онда се, крајем октобра, повукао у Београд да ту презими с већином своје војске.³

Био је стари обичај да Дубровчани, у оваквој прилици, пошаљу поклисаре на поклоњење великом везиру. Овог пута, међутим, они су то учинили и због тога што је такав потез налагала и врло сложена ситуација у којој се тада нашла Република. Претпоставка да ће Турска, после склапања мира с Аустријом, започети мировне преговоре и с Млетачком Републиком нагонила је Дубровчане да предузму кораке код турске владе и заштите своје интересе. Вековно искуство, а нарочито поуке стечене у току Кандиског рата 1645—1669, упозоравали су дубровачку владу да ће Млечани учинити све да им преотму трговачке повластице у Турској и да озаконе изве-

¹ Уп. Радован Самарцић, *Београд под Турцима*, Београд 1954, 29 и д.

² Gabriel eff. Noradounghian, *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, I, Paris 1897, 121.

³ J. v. Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Pesth 1853, III, 562; Moritz Brosch, *Geschichten aus dem Leben dreier Grosswesire*, Gotha 1899, 107 и д.; Јован Радонић, *Дубровачка акта и повеље*, III, 1, 470—481.

сне насилничке мере које су, у последњим десетлећима, увели на Јадранском Мору да би се ту афирмисали као неприкосновени господари. Поред тога, Дубровник је, тих година, био у врло рђавим односима и са својим турским суседима. Непрестане хајдучке провале у Херцеговину и Босну преко дубровачких поседа, које су, од силаска Баја Пивљанина и других харамбаша у Боку Которску 1654 године, доводиле до све већег расула и запустелости у тим земљама, изазивале су, последњих година, горку огорченост суседних Турака на Дубровчане као оне који омогућују те упаде, поготову стога што су Млечани намерно удешавали да операције хајдука оставе такав утисак. Делегације босанских Турака које су све чешће одлазиле да се жале Порти на своје суседе показивале су све одређенију жељу да се од Дубровчана изузме накнада за све оне штете које су им хајдуци нанели. Босански трговци подносили су, поред тога, тужбе турској влади да им у дубровачкој луци узимају веће царинске таксе него пре рата. Те тужбе садржавале су вешто прећутан приговор да влада у Цариграду, објављујући рат Млечанима, није затворила дубровачку луку кад и сва јонска и јадранска пристаништа, и ту се сад користи таква срећна околност и гомила невиђено благо. Дубровчани су се бранили да они од турских трговаца узимају таксе само на ону робу која се извози или увози преко њихове луке, али је то било само привидно оправдање: Дубровник је, већ пре Кандиског рата, а у том рату нарочито, преузео скоро искључиво улогу транзитне луке.⁴

Дубровачка влада је изабрала Јакету Цона Палмотића и Мартолицу Орсата Цријевића за поклицаре који ће се поклонити великом везиру у Београду 2 и 4 децембра 1664 године.⁵ Месец дана после тога, 4 јануара 1665 године, влада је донела одлуку да старији од поклиц-

сара, Јакета Палмотић, сврати, успут, у Сарајево и поздрави новог босанског везира⁶. У четвртак 15 јануара, влада је решила да посланици морају кренути на пут најкасније до идуће среде, а истог дана предата су им упутства за рад, креденцијална писма и велики број ранијих турских аката који су садржавали примере поштовања дубровачких повластица у Турској⁷.

Иако је Мартолица Цријевић био старији по годинама и располагао већим дипломатским искуством, дубровачка влада је, изашиљући посланство великом везиру, претпоставила Јакету Палмотића и дала му улогу првог поклицара. Она је то учинила бесумње стога што је имала у виду његову изванредно успелу мисију на Порти с Марином Рањином 1657—1659 године; мора се претпоставити да се Палмотић, у међувремену, истакао у Сенату својим ретким политичким талентом и својим познавањем турских прилика; уз све то, он се већ био афирмисао својим знањем, ерудитским склоностима, песничким подухватима и аристократским држањем као један од најбриљантнијих претставника дубровачког патрицијата, да би му влада претпоставила једног Мартолицу Цријевића, сасвим осредњег, полуписменог и безбојног властелина, који је неколико пута путовао у Турску, али се у свим тим мисијама није ничим истакао. Палмотић је, заиста, од свог првог потеза у Турској, показао своје високе дипломатске способности и своју пуну политичку зрелост. Сувереног држања, врло умешан у примени свог метода заснованог на најбољим дипломатским традицијама Дубровника, готово виртуозан као састављач исцрпних извештаја расцветале барокне фразе, он је, у Београду, такорећи раскошно показао сва та своја својства. Приликом потоњих боравака у Турској, он ће бити исувише заузет мучним задацима да би стално могао мислити на спољне ефекте⁸.

⁴ Врло исцрпан приказ прилика у којима се налазила Дубровачка Република крајем 1664 и почетком 1665 године претставља упутство које је влада уручила поклицарима Палмотићу и Бунићу пред полазак у Београд (Ј. Радонић, *нав. место*).

⁵ *Consilium Rogatorum* 112, 154—154' (Државни архив у Дубровнику).

⁶ *Исто*, 161'. ⁷ Радонић, *нав. место*.

⁸ Јакета Цона Палмотић (1623—1680) био је дубровачки дипломата и политичар високог угледа, великог знања и вештине. Његова реч

Поклисари су кренули на пут са за- кашњењем и стигли у Мостар 9 фебру- ара⁹; борећи се с невременом, без пре- возних средстава, доспели су у Сара- јево тек после шест дана¹⁰. Влада их је заштитила пратњом од педесет војника само до Љубиња¹¹, иако су поклисари харача, тих година, добивали, у том циљу, одред од сто до двеста најамника све до Брода на Дрини: Дубровчани су се, за новац, увек бринули унапред, а за људе тек после готове чињенице.

Поклисари су стигли у Београд 4 марта и ту затекли атмосферу крајње мучну и напету. Енглески путописац Џон Бурбури који је, нешто касније, пропутовао кроз Београд у пратњи ау- стриског амбасадора описује тамним бојама турску војску која је изишла да их дочека на прилазима тог града: „То су недорасли и неразвијени дечаци који су покупљени наместо својих оцева из- гинулих у последњим бојевима” — каже он¹². Било је међу тим младићима бес- сумње и београдских становника, јер су, тачно годину дана пре тога, док је тур- ска војска зимовала у Београду, поку- пили по граду све мушко што је могло понети мач и отерали у јаничаре¹³. Сад је та војска, измучена ратовањем, обес- храбрена и узрујана због пораза, била пред побуном. Извештаји католичких мисионара и манастирски записи сведоче о разулареним одредима који су крста- рили угарском равницом и пленили све

у Сенату значила је савет и мишљење изре- чено тек после свестраног проучавања међу- народне ситуације и оних узрока који су је изазвали. Дobar део живота провео је у дипло- матским мисијама које су га одводиле у Хер- цеговину (1653), до Сарајева и Београда (1665), у Цариград (1657—59, 1665—67, 1667—69) и Рим (1677). Изашљан је увек кад би његовој Ре- публици запретила опасност, кад би она запала у тешкоће из којих ју је могао извући једино дипломата крупних способности, и увек је оправдавао поверење које му се указивало. Усто, последњи издањак своје породице, пун честољубља и поноса, претендујући да буде кавалер првог реда не само начином живота и манирима, него и својим знањем, начита- ношћу и личним уплитањем у послове оних које походе музе, Палмотић је много читао, много размишљао о историји и политичким доктринама, па је и сам писао, у првом реду веома барокна и китњаста, али и необично духовита писма човека коме није недостајало

на шта наићу¹⁴. У Београду, паљевине и разбојништва били су нарочито чести у јеврејској махали¹⁵. Енглески дипло- мата и историчар Пол Рико, који је био очевидац тих догађаја, описује мушке- тања и покоље бунтовних јаничара које је приређивао велики везир, човек по природи нимало округан¹⁶. Народ, упро- пашћен ратним давањима и отимачина- ма, спречен у привредној делатности општом несигурношћу и наглим падом вредности новца чак на половину, про- водио је дане у све већој узнемирености, готово пред побуном¹⁷. Рико описује узбуђење које је настало приликом по- јаве једне комете: претсказивала се ку- га, глад, поновни рат. Чувши да астро- лози предвиђају смрт неког великог тур- ског државника, једни су пожелели да то буде велики везир, други сам султан, а трећи су се понадали да ће то бити и један и други; уствари сви су желели да се измени то мучно стање и да дође до мира¹⁸. Јер, — прича Рико, — кад су стигле вести да је бечка влада вољна да ратификује мир, нико се томе није обрадовао колико славна и победничка војска Великог падишаха¹⁹.

У средишту ових збивања стајао је велики везир Ахмед Гуприлић, забри- нут колико за даљи међународни поло- жај Царства толико и за своју главу. Он је био свестан да његовој земљи треба снажан и дуг предах, а његови непријатељи, окупљени у султановом

политичке мудрости, затим песме, трагедију *Џидоне и, најзад, спев Дубровник поновљен.*
⁹ Relazioni di Giacomo Palmotta al Senato, 1 и д. (Државни архив у Дубровнику, XXXVIII, 18).

¹⁰ Радонић, III, 1, 489.

¹¹ Cons. Rog., 112, 165'.

¹² Стојан Новаковић, Путничке белешке о Балканском Полуострву у XVII и XVIII веку, *Годишњица XVII*, 1897, 78.

¹³ Ignaz Soppron, *Monographie von Semlin und Umgebung*, Semlin 1890, 212 и д.

¹⁴ Eusebius Fermendžin, *Acta Bosnae*, MSHSM, XXII, 1892, 506 и д.

¹⁵ Игњат Шланг, *Јевреји у Београду*, Београд 1926, 45—46.

¹⁶ *Histoire de l'Empire Ottoman*, traduit de l'anglais par Mr. le Chevalier Ricaut, Haag 1709, II, на више места.

¹⁷ И. Шланг, *нав. место.*

¹⁸ Ricaut, II, 119.

¹⁹ Исто, 123, 126.

харему, пунили су дотле главу неурасунаљиво ђудљивом Мехмеду IV да је његов везир издао и осрамотио Царство правоверних што с неверницима није склопио мир тек после победе над њима.

Млетачки баило Ђовани Баларини, који је у то време боравио у Цариграду очекујући продужење мировних преговора с Ђуприлићем, саопштава да су противници великог везира искористили неприродну султанову склоност према свом штићенику Мустафи и, преко њега, успели да Мехмед IV одгоди везиров повратак у престоницу за неколико месеци. За то време, они су плели Ђуприлићу замке и убеђивали султана да лиши свог првог помоћника и положаја и главе. Међу Ђуприлићевим противницима појавио се и његов зет и заменик Кара-Мустафа, будући велики везир, коме је већ тада предвиђена та улога. Ахмед-паша је неколико пута долазио на руб пропасти и неколико пута се ослобађао опасности својим сувереним и благовременим прозирањем свих интрига. Журило му се у Цариград, јер је знао да ће слабоумни султан брзо подлећи његовом утицају и дозволити да га одвоји од харемских смутљиваца²⁰. Тешко забринут и горко ојађен, он је руководио државним пословима у Београду једино захваљујући својој способности да превиди самог себе. Дубровачки поклицари ипак су имали прилике да искусе последице таквог његовог расположења.

Овим се исцрпљују подаци савремених писаца и дипломата о догађајима у Београду у првим месецима године 1665. Џон Бурбури и остали пратиоци аустриског амбасадора који су, непосредно после Ђуприлићевог одласка, прошли кроз Београд и описали своје путовање, дају нешто општих података о том граду, али се не задржавају на ономе што се одигравало међу тим старим декорима²¹. Турски савременици не говоре ни толико²². Сам аустријски амбасадор једва

је поменуо свој пролазак кроз Београд. Извештаји Јакете Палмотића допуњују ту празнину тако исцрпно, подацима одабраним тако значајки, да догађаје, у њима забележене, вреди евоцирати и због тога, а и зато што су достојни пажње и кад се посматрају с једног општијег историског стајалишта.

Казивање млетачког баила да велики везир није могао да крене из Београда због интрига цариградског сараја и султанове немилости бесумње није потпуно тачно. Већ у Сарајеву, фебруара месеца, дознали су дубровачки поклицари да је „10 јануара донесен у Београд султанов хатишериф којим се наређивало великом везиру да одмах крене за Једрене чим царски амбасадор пређе границу и уђе у државу Великог Господара...“²³ Све што се касније догађало у Београду потврђује тачност ове вести. Ахмед Ђуприлић свакако не би с толиким нестрпљењем очекивао гласника од будимског паше о појави посланства Леополда I на турској граници да од тога није зависило његово одлазак у престоницу и, следствено томе, размрсивање харемских сплетача. Овакво тумачење Ђуприлићевог конфинирања у Београду има и свој политички разлог. Јер све до преласка царског посланства на турско земљиште, Цариград није могао бити сигуран да ће се склопљени мир и одржати. Ђуприлић је водио рат против Аустрије и од њега се с разлогом очекивало да остане у ближој позадини ратишта док мир не буде поуздано утврђен. Зато је он с већом стрепњом очекивао гласнике из Будима него из Цариграда.

Почетком фебруара дошле су вести у Сарајево да је аустријско посланство стигло у Коморан и да је турски посланик вероватно већ у Софији. „Он путује полако да не би изложио мршављењу дванаест коња које води на поклон цару. Носи му и један чадор који вреди осамдесет хиљада талира“²⁴. Међутим, турско посланство, које је пред-

²⁰ M. Brosch, *нав. дело*, 110—113.

²¹ *Caesarea legatio quam suscepit perfectique D. Comes de Leslie, exposita a Patre Paulo Tafferner, Vienna 1672; Hauptmann Veltzé, Die Hauptrelation des Keiserlichen Residenten in Constantinopel Simon Reninger von Reninger,*

1649—1666. *Mittheilungen des K. und K. Kriegs-Archivs, XII, Wien 1900, 152—153; Hammer, III, 558 и д.; нав. дела Бурбурија и Рикоа.*

²² Hammer, III, 558 и д.

²³ Радонић, III, I, 489.

²⁴ *Исто.*

водио Кара-Мехмед-ага, а у коме су се, поред осталих, налазили радо-знали путник Евлија Челебија и турски тумач и лексикограф Менински, непроверени Пољак, било је већ стигло у Београд, а о путовању фелдмаршала Валтера Леслија, царског амбасадора, ни су долазиле никакве даље вести. Дубровачки поклисари, који су стигли у Београд истих дана кад и Кара-Мехмед-ага са својом пратњом, наиме почетком марта, били су сведоци узнемирености великог везира. Он је задржао турско посланство док се не добију вести да се гроф Лесли стварно упутио ка Турској; затражио је од Симона Ренингера, аустриског резидента, који га је пратио ради одржавања веза између двеју влада, да пошаље гласника посланику и, уместо Ђуприлића, препоручи му брже путовање²⁵. Међутим, још 21 марта, турско посланство

није кренуло из Београда, нити су стизале поуздане вести о очекиваном путовању грофа Леслија. „... Очекујући да се појави амбасадор, а да сам пође за Једрене, великом везиру је сваки тренутак изгледао дуг као столеће...”, каже Палмотић²⁶. У општој узнемирености, — бележи Пол Рико, — Турци су сматрали да су преварени, да их цар пушта да чекају да би изгледало како они моле мир; говорило се о француској интервенцији против мира, о побунама у Угарској и тако даље.²⁷ Претпостављајући да му се, у султановом сарају, свакодневно плету све опасније сплетке, Ђуприлић је позвао у Београд своју мајку да среди с њом своје домаће послове. „... Народ говори да он хоће да себи

Сл. 1 — Велики везир Ахмед Ђуприлић
(Бакропрез J. Sandart-a)

помогне помоћу врачања, јер је та жена, кажу, велика вештица”²⁸. Двадесет дана после тога, 10 априла, обавестио је дубровачки поклисар своју владу да се вратио резидентов гласник из Беча и донео вести које су сведочиле да су аустриско посланство задржавали стрепње и обзир слични оним који су узнемиравали великог везира. „Гроф Лесли ће кренути из престонице кад турски посланик стигне у Будим”, — гласио је одговор; из Беча су, поред тога, молили да велики везир што пре оде из Београда „... како се не би стекао утисак да

²⁵ Исто, 502.

²⁶ Исто, 509—510.

²⁷ Ricaut, II, 124.

²⁸ Радонић, нав. место.

је силом добавио царског амбасадора и у тријумфу га повео собом да га подари султану²⁹. Најзад, да би се пробио лед, прво је кренуло турско посланство, и то 11 априла, дакле непосредно после доласка гласника из Беча³⁰; неколико дана потом, Ђуприлић је разапео своје чадоре „на пољу Врачареву”, припремајући се за пут³¹. Колико му се журило да крене пут Цариграда, сведочи најбоље чињеница што је то учинио одмах сутрадан по доласку вести да је аустријско посланство стигло у Будим. Било је то 8 маја 1665 године³².

Да слава и гордост великог везира нису тада биле без своје сенке, показује врло добро и његово држање према Млетачкој Републици. Склапајући уиме Турске мир с бечким двором, он је морао заузети одређен став и према другом њеном непријатељу. Да, код Св. Готхарда, није претрпео пораз и да у харемским круговима није било оних који су покушавали да га, на основу тога, лише султанове милости, он можда не би с таквом одлучношћу одбио баила Баларина који му је понудио продужење преговора. Изјавио је, исто као и његов неодговорни султан, да ће пристати на разговоре с Млечанима једино пошто се они одрекну Кандије³³. Наличје те медаље било је, међутим, са свим друкчије. Јер, док су Турци који су сачињавали Ђуприлићеву околину у Београду уверавали дубровачке поклицаре да ће већ првог лета и Крит и Далмација доживети најодлучнију турску најезду³⁴, аустријски резидент Симон Ренингер, врло хладан дипломата, указивао им је на жалосно стање у турској војсци после пораза и уверавао их да ће млетачке земље бити остављене на миру читаве две године.³⁵ И он се, готово, није преварио.

Значајно је, у сваком случају, да су дубровачки поклицари, заступајући у Београду интересе своје Републике, морали да стрепе над успехом својих послова и због мучног душевног стања

оног од којег је готово све зависило. Њихов посао, међутим, био је олакшан чињеницом што Млечани нису били у могућности да утичу на држање и одлуке функционера турске владе.

У оваквим околностима, дубровачким поклицарима заиста није било лако да пред великим везиром, непокојним и раздражљивим, бране ситне интересе своје Републике. Да тешкоће буду још веће, у Београду се, око пашиног сараја, окупила гомила босанских Турака, опседајући Ђуприлића с тужбама против Дубровчана као оних који су криви за хајдучке пљачке. Са захтевима да им надокнаде све што су им запленили хајдуци служећи се дубровачком територијом, они су дочекали поклицаре већ у Сарајеву; наговарали су тамошњег везира да Палмотића засужњи у тврђаву док им сва штета не буде враћена³⁶. У Београду, они су се сместили у Чукурхану и с упорношћу примитиваца свакодневно окрајали око сараја. Низ Босанаца у Ђуприлићевој служби чинио је све да они или бар њихове тужбе продру до везира. Палмотићево казивање о тој превласти босанских Турака у најближој околини великог везира, дакле на турском двору, има значај извора који, међу објављеним сведочанствима, готово једини утврђује ту важну чињеницу. Међутим, иако заузет много тежим бригама, Ђуприлић је остао на висини своје правичности, своје опрезности и достојанства првог велможе и најученијег човека у Царству. Неповерљив, прек и праведан, он им није веровао колико ни Дубровчанима. Има у Палмотићевим извештајима места која показују да је у Ђуприлићевом ставу било и извесног презира према тим наметљивим и лажно понизним људима који долазе из својих чаршија и износе му своје ситне невоље с толико буке и важности као да од њиховог решења зависи опстанак Царства. Ипак, и поред свих тих психолошких момената, везир је успевао да сагледа ону суштину спора

guerra tra Veneziani e Turchi, Venezia 1673, 127; M. Brosch, *нав. дело*, 110 и д.

²⁹ Радонић, III, 1, 502, 507, 509, 510, 522, 523, 524, 525.

³⁰ Исто, 494.

³¹ Исто, 529.

²⁹ Исто, 522—523.

³⁰ Исто, 526.

³¹ Исто.

³² Исто, 535—537.

³³ Girolamo Brusoni, *Historia dell'ultima*

Дубровника и босанских Турака која је била од значаја за интересе државе. Чињеница што он тај спор није пресудио у корист ни једне ни друге стране него је, после свега, одлучио да се коначно обрачуна с Млечанима у Боки Которској и да разјури то хајдучко прибежиште заиста је доказ његове политичке оштроумности. Захваљујући таквом његовом ставу, Дубровник је тек касније осетио рђаве последице свог сукоба с Босном. У томе је можда највећи значај ове Палмотићеве мисије у Београду, ако се она не посматра као део општеисториских збивања него као тренутак у историји Дубровачке Републике.

Али, док се дошло до тога, покликсар је морао да претрпи толике тешкоће, да је заиста доживео велико искушење својих способности и више пута дошао у прилику да осети суштину турског двора и првих султанових достојанственика. Јер, иако је, 4 марта, приступио великом везиру врло свечано, праћен свитом лепо удешених дубровачких трговаца настањених у Београду, иако му је честитао на ратним успесима и мудро закљученом миру читавим китњастим говором, Палмотић је у Ћуприлићевом сарају наишао на хладан пријем и унапред припремљену мрзост. Везир га је чак прекинуо док му је приказивао поклоне. „Не трудите се око пешкеша, него ми реците имате ли какву потребу и посао и како се живи у вашем граду”, рекао је. Палмотић му се потужио на тежак положај Републике између Млечана и хајдука с једне и турских гусара с друге стране. „То ви

хоћете да ме предухитрите док вас нисам оптужио због сарадње с Млечанима”, потсмехнуо му се везир, упозоравајући га да зна за оптужбе босанских Турака, али је ипак, следствено свом труду да буде правичан, саслушао посланикове противразлоге засноване на чињеници да хајдуци харају по дубровачким поседима колико и по Турској; показао се готово и благона-

Сл. 2 — Јакета Палмотић, дубровачки покликсар у Београду 1665 године

клоним што чује оправдања која нису лажна. Али кад је довитљиви Палмотић похитао да искористи тај момент и замолио Ћуприлића да, на основу поднесених меморијала, а у складу с дубровачким повластицама, нареди гусарима да без откупа врате засушење Дубровчане, и адмиралу турске флоте препоручи бродове са заставом св. Влаха, као и да спречи бесправно изузимање ратних намета од дубровачких насељеника у Новом Пазару и Новом Брду, велики везир је о-

бећао да ће то учинити тек пошто његов реис-ефендија провери да ли се тим молбама не противи нека од тачака царских капитулација дарованих заштићеној Републици³⁷.

Да велики везир није био склон доношењу правде на основу сопственог утиска, дубровачки покликсари би бесумње наишли на много гори дочек: Ибрахим-ага, Ћуприлићев ћехаја, најзнаменитији човек којег је дао турски Почитељ³⁸, чинио је све да Дубровчани-

³⁷ Исто, 496—497.

³⁸ Хамдија Крешевљаковић, Почитељ на Неретви, Сарајево 1933; Радонић, III, 2, 670—677 (портрет Ибрахим-агин из пера Јакете Палмотића).

ма открије своје нерасположење према њима, изазвано чињеницом што је у последње две године, док се налазио на ратишту, био лишен њихових поклона, дакле оног што су ондашњи Турци сматрали главном мером пажње³⁹. Претио је да ће им, у корист Млечана, одузети монопол продаје соли на неретљанском тржишту, пребацивао им да су незахвалници недостојни заштите, понижавао их ускраћивањем било какве почести приликом пријема⁴⁰. Хусејин Аџемзаде, реис-ефендија, благонаклоно је саветовао поклицаре: „Потрудите се да умилостивите њихају и да га придобијете за пријатеља. Он вам нимало не жели добра, а човек је који вам може и доста шкодити и доста користити”⁴¹. Истовремено је ђатиб Мустај-челебија истицао поклицарима потребу да би и реис-ефендији требало указати више пажње⁴².

Кад се, ускоро после тога, с тужбом своје владе да су погранични турски пандури oplенили неколико села на Пељешцу и Приморју, Палмотић поново појавио пред великим везиром, Ђуприлић га је примио с још више готовог неповерења. Нимало расположен да се надмудрује с тим лукавим Дубровчанином, засићен, до досаде, тужбама и потворама своје ситничаве босанске околине, он је све то пресекао изјавом да ће послати свог чауш-башу да на дубровачким странама учини тефтиш и изнађе правог узрочника нереда⁴³. Тек после реис-ефендијиног заузимања, он је попустио, али само толико што је ту дужност пренео на херцеговачког санџакбега⁴⁴.

Палмотић је показао свој доиста сјајни политички талент тиме што се није задовољио привидно највероватнијим и стварно најлакшим објашњењем да и иза овог Ђуприлићевог поступка стоји његов њихаја, него је у том везиру осетио државника исувише самосвесног да би подлегао туђем утицају. Покли-

сар, као ни остали Дубровчани, није још имао довољно обавештења о том можда највећем великом везиру Турског Царства⁴⁵. Палмотић је, и за себе и за своју владу, открио необичну снагу воље, политичку мудрост, жељу за правдом и високо образовање тог човека. Ево тих значајних речи: „... Везир је млад, горд, упоран као муслиман, доктор исламског права, па слуша једино себе и саветује се са својим ђудима. Таквим га описују сви наши пријатељи и таквим га претставља сваки од ових Турака који кришом гунђају на њега. Гнуша се хришћанског имена, а нама је мало наклоњен, јер му је глава заглашена хиљадама жалби против нас. Не воли много речи и не дозвољава да му се одговара, него се одмах расрди. Највеће добро које се од њега може очекивати јесте да отступи са садашњег положаја... То је неукроћен и неуравнотежен мозак, који хоће да свим управља на свој начин...”⁴⁶ Изгледа да је Палмотић већ тада био уочио да су Ђуприлићеви напори да својом главом, без обзира на устаљене обичаје, разумно и правично управља Царством били само апсурд у ондашњој Турској. Он је знао: дубровачки интереси доживеће слом без обзира што се не косе с правдом, ако се везир ангажује да их заштити законом и праведношћу. Зато је он потражио други пут.

Двадесет првог марта Палмотић је обавестио владу да је посетио Мустафу Ђуприлића, брата великог везира, и да је наишао на љубазан пријем. „То је заиста веома пријатан, разборит и скроман младић, такорећи сушта доброта”, записао је поклицар за будућег преподитеља Турске⁴⁷. Кајмакам будимског паше, београдски мула и разни функционери окупљени око великог везира нису имали разлога да се супротстављају утиску који је остављао речити поклицар и сви су му обећали своју благонаклоност⁴⁸. Најзад, људи дубровач-

³⁹ Радонић, III, 1, 499—503. ⁴⁰ Исто.

⁴¹ Исто; вид. Hammer, III, 937; Радонић, III, 2, 678—679.

⁴² Радонић, III, 1, 499—503; III, 2, 684—685.

⁴³ Lettere di Levante, 59, 153—154 (Државни архив у Дубровнику).

⁴⁴ Радонић, III, 1, 503—506.

⁴⁵ Исто, 479.

⁴⁶ Исто, 508—509.

⁴⁷ Исто, 503—504.

⁴⁸ Исто.

ког поклисара вешто су намамили, у његову кућу, јаничара који је полазио на пут носећи херцеговачком намеснику наређење великог везира. За комад свиле, јаничар је показао поклисару поменути акт, дозволио му да га препише, и тако је дубровачки сенат сазнао садржину наређења пре него санџакбег⁴⁹. Тиме је Палмотић показао једну од оних својих особина које га чине великим дипломатом: кад му није пошло за руком да са великим везиром обави преговоре онако како је то очекивала његова влада, он није, малодушно, дигао руке од тог посла, него је уложио сав труд да нађе други пут до успеха или да бар олакша ситуацију.

Палмотић је, међутим, био свестан да је тиме само олакшао борбу својој отаџбини у њеном сукобу с Босном који је бесумње претстојао. „... Овде сви говоре рђаво о вама”, упозоравао га је реис-ефендија, којег су накнадни поклони сасвим смекшали. „У хехајиној кући је гнездо ваших непријатеља. Ту се сваког дана окупља мноштво Босанаца, хехајинијих поузданика, који вичу на вас уиме својих земљака. Много од тих тужби долази до ушију и великом везиру, који у све не верује, али ипак почиње да сумња да сте и ви делимично криви...”⁵⁰. „Зар не видите да сви великодостојници у Царству штите Босанце”, поручивао им је он другом приликом. „Хехаја великог везира, јаничарски ага, кул-хехаја и спахилар-ага, све су то њихови земљаци, па су се Босанци нашли у повољној прилици да их овде подрже”⁵¹. Реис-ефендија је отворено препоручивао: „Настојте да га свакако задобијете; он ће бити задовољан и с неколико комада свиле, јер, иако није лаком на добит, ипак тражи да се поштује”⁵². Палмотић није испитивао да ли се, у хехајином случају, ради о слабо прикривеној лакомости или наказном схватању части: он је саветовао својој влади да послуша савет добронамерног Хусеин-ефендије Аџемзаде и она је то и учинила. Осамнаестог марта поклиса-

рима је упућено одобрење да се могу слободније одлучивати на дељење мита турским велможама⁵³.

Док није добио ово одобрење своје владе, Палмотић је трпио најочевиднија понижавања од хехаје, који му је обећавао аудијенцију, пуштао га да чека, а затим одгађао пријем⁵⁴. Дознавши да поклисар овог пута не долази празних руку, Ибрахим-ага се одједном раскрвио и широм му отворио врата. „Не можемо вам описати с каквим нас је весељем и задовољством примио и како је зграбио пешкеш”, писао је Палмотић влади 10 априла. „Изишавши из своје осорне строгости, с којом нас је увек дочекивао, учинивши се сав слатким, примио нас је врло удворно и љубазно. Понашао се с нама тако отворено, да нам драгоман није био потребан, јер је све говорио на нашем језику...” Поклисари су очевидно похитали да искористе то хехајино попуштање, нимало забринуте да ли је оно стварно или привидно. С неком нарочитом искреношћу они нису ни рачунали. Одржали су му говор преслаћен најнескромнијим комплиментима, међу којима је, у облику чињенице, вешто истакнуто да је хехаја већ отпре један од најдрагоценијих суседа и пријатеља дубровачких од којег се и даље може очекивати једино заштитнички став према оданој Републици. Затим је Ибрахим-ага исцрпно упознат с разлозима с којима се Дубровник бранио од оптужби да омогућује хајдучке упаде у Турску и подиже царинске таксе на рачун босанских трговаца; поклисари су то бесумње учинили колико с циљем да он прихвати та објашњења, толико и с намером да му се она наметну и чисто утрпају док је при повољном расположењу. „Сад видим да сте добри људи и да се многе оптужбе лажно износе против вас”, одговорио им је хехаја, озарен што му поклисари тако паметно омогућују да им постане пријатељем снажним и праведним разлозима због којих му савест може бити мирна. „Ја сам ваш компија, с исте смо крајине и говоримо

⁴⁹ Исто, 513—515.

⁵⁰ Исто, 512.

⁵¹ Исто, 521.

⁵² Исто, 501.

⁵³ Lett. di Lev., 59, 157—159.

⁵⁴ Радонић, III, 1, 516.

истим језиком... И да хоћу, не могу бити непријатељ људима које убрајам у свој народ; томе сеprotиве љубав, пријатељство и познанство“. Ћехаја је затим обећао поклицарима да више неће веровати у жалбе против њихове Републике и да убудуће неће дозволити да такве клевете нађу пута до великог везира. Он ће се потрудити да они стекну Ћуприлићеву милост, и онда ће бити потпуно мирни⁵⁵.

Овај разговор има значај изванредног историског сведочанства не само због тога што је потоњи заштитнички став великог везира према Дубровнику био, делом, и његова последица. Дубровчанима, отада, није недостајала ћехајина подршка, и поред све њихове спремности да је нескромно користе. Они су и даље остали његов понос, људи његовог народа који имају своју слободну државу. Али, он ни у једном тренутку није заборавио да опрезно посматра да ли се они њему одуђују указивањем части поклонима, па им је окретао леђа на сваки њихов превид. Чињеница је да ти поклони нису били толики, да се може говорити о похлепи ћехајиној као узроку таквог његовог става. Он заиста није уцењивао своје комшије и очевидно је био срећан, ако су они поступили с њим како треба. Из овога би бесумње проистацао закључак о начину указивања поштовања у једном друштву које није далеко од примитивног, да већина тадањих угледних Турака то љубоморно чување части није схватила и као могућношћу да прикрије своју подмитљивост. У сваком случају изгледа да је обичај, својствен сваком заосталом друштву, да се поклонима, који су знак пажње, врши размена добара, прерастао, у Турској, у коров корупције под утицајем страног капитала. Код појединаца је остало још старог духа, нарочито из крајева из којих су се још увек слали пешкеши Дубровчанима као узврат за њихове поклоне, из Херцеговине пре свега⁵⁶.

⁵⁵ Исто, 516—524.

⁵⁶ Вид. Владислав Скарин, Подаци за историју Херцеговине од 1566. до средине XVII вијека, ГЗМ, 43, 1931.

⁵⁷ Радонић, III, 1, 521.

Палмотић се, међутим, није задовољио успехом што је успоставио пријатељске односе с ћехајом великог везира, него се, у складу са својим методом да иде до краја у искоришћавању могућности, приближио и великом тумачу на Порти Никузију Панајотију, оном, дакле, који је био најбоље обавештен о свим преговорима турске владе и који је одржавао тајне везе с претставницима појединих хришћанских држава. „... Примио је поклон крајње скромно и смерно“, каже однекуд Палмотић. „Захвалио се, изјавио да ће увек служити нашу владу и додао да му слободно можемо наређивати и користити се његовим послем у свакој прилици, све док буде у милости великог везира“⁵⁷.

Оваквом делатношћу Палмотић је створио читав круг својих пријатеља и поузданика међу турским дворским функционерима, па му се, због тога, више није требало плашити непријатних изненађења. Влада је примила вести о његовим успесима тако одушевљено, да је одмах одлучила да се он, после Ћуприлићевог одласка из Београда, не врати кући него да се упути ка Цариграду где ће предати годишњи данак, то јест остати на поклицарској дужности још више од годину дана. У Прокупљу ће га сачекати, с харачем, други поклицар, Марин Франа Бунић, па ће одатле заједно кренути ка турској престоници. Мартолица Цријевић, безбојни Палмотићев сарадник у Београду, вратиће се у отаџбину⁵⁸. Овај гест дубровачке владе, који толико личи на она античка жртвовања за спас отаџбине, сасвим је разумљив: наслућивали су се мировни преговори између Турске и Млетака, сукоб с Босном постајао је све озбиљнији, није се смео скидати с ока ни рад аустријске дипломатије, а Палмотић је већ имао све konce у својим рукама. Он је, огорчен, потсећао на своје танко здравље и називао сенаторе незахвалницима⁵⁹. Претпостављао је, бесумње, да се

⁵⁸ Lett. di Lev., 59, 155'—157, 157'—159, 177—178, 182—184.

⁵⁹ Relazioni di Giacomo Palmotta, на више места у уводним деловима његових писама које је Ј. Радонић обично изостављао.

они извлаче на његов рачун: то им је, ускоро, и рекао. Међутим, влада је, заиста суверено, само понављала своју одлуку⁶⁰.

Првих дана маја, кад је велики везир само очекивао глас да је аустриски амбасадор стигао у Будим, па да пође пут Цариграда, поклисари су приступили том обновитељу старе Турске и упознали га с одлуком своје владе да Јакета Палмотић остане на својој поклисарској дужности. Ћуприлић их је одједном пресекао „тешким“ речима да се вратио јаничар из Херцеговине и да је тамошњи санџакбег, после извршене истраге, поднео извештај да су све жалбе Дубровчана на харања пограничних Турака обична клевета. „Мислили сте да ћу веровати вашим речима и да се нећу побринути да сазнам истину. Пишите вашима да други пут не пишу такве измишљотине, јер вам се неће веровати ни кад истину говорите“. Наредио је Цријевићу да све то усмено саопшти својој влади, а затим их је отпустио. „Ђавоља чељад! Мало је требало да ме наведу да умрљам душу крвљу најневинијих“, додао је кад су изишли, свакако потсмешљиво. По свему изгледа да је Ћуприлић веровао да су, захваљујући њему, правда и истина победиле ситне дубровачке лажи. „Ви претпостављате, дакле, да би лагао санџакбег, који је султанов везир и дели правду на оној крајини“, подвикнуо је он на реис-ефендију кад је овај почео да брани Дубровчане: „Не, не, бар овог пута сам све сасвим добро извидео“.⁶¹ Ова мала наивност Ахмед-пашина проистацала је из његове велике заблуде да се у Турској може увести нови ред оживљавањем старих закона. Поклисари су били запањени. Зар их влада није известила да је њен изасланик код господара Херцеговине, вешти драгоман Брња Ричардић, добро обавио свој посао?⁶² Санџакбегова подвала била је више него очигледна. Срећом, велики везир је, изгледа, гајио

извесну заштитничку и помало потсмешљиву склоност према Дубровчанима; поред тога, на њега су, бесумње, деловали сви они које је Палмотић придобио за пријатеље своје Републике; најзад, пошто је стигао глас о доласку царског посланства у Будим, Ћуприлић је, 8 јуна, дигао свој логор с Врачара и кренуо цариградским друмом, па је, притиснут много већим бригама, ускоро заборавио грешку Дубровчана.⁶³

Палмотић, међутим, није одмах кренуо на пут, решен да дочека и поздрави амбасадора Леополда I.⁶⁴ „Сматрао сам да то не би одговарало добром угледу да сам му окренуо леђа, и, кад сам се већ задржао више дана, такорећи побегао у време његовог доласка. А нашао би се неко ко би му рекао“.⁶⁵ Ово је Палмотић доиста написао, и ове речи не проистичу једино из његове таштине: Дубровчани су још и тада имали у свету толики углед да се није узимала у обзир незнатност њихове државе. Поклисар је, у овом случају, имао и свој рачун: желео је да добије амбасадора за заштитника Дубровника против Млечана, ако дође до проширења мировног уговора.

Долазак царског посланства претстављао је, заиста, сјајан приказ. На тридесет седам шајки, поздрављених с београдске тврђаве топовском палбом, долазио је цвет европског племства, све најславнији грофови, лордови и барони из разних западних земаља. „Чамац послаников био је већи и много лепши од осталих“, прича Џон Бурбури, пратилац лорда Хенрија Хоурда: „На њему је било намештено осам трубача и човек с таламбасом који је непрестано ударао уз свирку труба, а и возари су били сваки другојачије одевени“. Као и други сведоци овог догађаја, и Бурбури радије саопштава своје виђење Београда, него што говори о боравку посланства у том граду.⁶⁶ Палмотићево казивање има ту, зато, своје посебно место.

у свом чланку »У Београду пре двеста седамдесет две године«, *Политика*, 7 јануар 1937, најжалост непотпуно и сувише слободно у интерпретацији грађе.

⁶⁰ Вид. нап. 58.

⁶¹ Радонић, III, 1, 530—532.

⁶² Lett. di Lev., 59, 177—178, 182—184.

⁶³ Радонић, III, 1, 535—536; Ricaut, II, 126.

⁶⁴ О овом сусрету дубровачког поклисара и аустриског амбасадора писао је Јован Радонић

⁶⁵ Радонић, III, 1, 538.

⁶⁶ Ст. Новаковић, *нав. дело*, 77.

Аустриска флотила допловила је пред Земун 17 јуна. Исте вечери, у име поклисара Јакете Палмотића, поклонило се фелдмаршалу Леслију, амбасадору бечког цара, једно дубровачко посланство и пожелело му добродошлицу. Славни Шкотланђанин дочекао је Дубровчане с изузетном љубазношћу, а следећег јутра, пре него што је кренуо за Београд, позвао их је на своју лађу и повео собом, давши им сунцобране.⁶⁷

На београдским обалама посланство су дочекале наоружане дружине занатлија разврстаних по руфетима; уз пуцњаву топова с калемегданске тврђаве, грофу је први пришао кајмакам будимског паше. Посланство је отсело на једној ледини уз саму обалу, на Карабурми, где су били припремљени чадори.⁶⁸ Као и толика прошла изасланства, и ово је зазирало да се задржи у било ком од турских градова, јер је у сваком од њих увек тињала, пламсала или харала куга.

После подне истог дана, гроф Лесли се захвалио дубровачком поклисару на срдачном дочеку преко свог секретара, праћеног „часном свитом“. Опис тог разговора Палмотић своди на барокне фразе да би дочарао колико су измењени комплименти били китњастии срдачни.⁶⁹

Сутрадан, 19 јуна, пошто је царски посланик одушевљено прихватио пријаву поклисара Палмотића, Дубровчанин је кренуо у аудијенцију праћен гордом свитом дубровачких трговаца у Београду, који су јездили на коњима, и слуга који су ишли пешице. Бурбури, који само помиње тај пријем, саопштава да је поклисара пратило четрдесет људи.⁷⁰ „... Примљен сам с великом љубазношћу“, каже Палмотић, подвлачећи сваку појединост достојну да се њом понесе. „Трипут су ме пресрели дворјаници Његове Екселенције: прво су ме дочекали племићи, хитац далеко од његовог чадора, поклонили се и упутили се преданом отварајући ми пут; затим су ми изишли усусрет титуларне војводе, кне-

зови, грофови и маркизи, који су ме почастиовали као и први; трећи ме сачекао сам амбасадор који се налазио нешто испред врата чадора и ту ме примио с великим поштовањем“. Под чадором су их чекале припремљене две столице, смештене једна према другој. У складу с модом свог времена, ни гост ни домаћин нису штедели речи да се обаспу љубазностима. „Господине амбасадоре“, рекао је, на крају, гроф Лесли „сутра шаљем гласника за Беч. Захтевајте од мене ако вам је шта потребно у служби Републике да бих могао писати Његовом Царском Величанству, примити његове заповести и бити вам на услузи“. Палмотић је одговорио да је за његову Републику најдрагоценије ако је Леополд I упознат с њеном оданошћу и с њеном жељом да ужива његову заштиту. Усхићен почастима које му се указују, поклисар је ипак остао трезан као дипломата и, користећи амбасадорово добро расположење, бржебоље затражио од њега да штити Дубровник ако дође до турско-млетачких мировних преговора; чак га је замолио да му дојављује новости, док ти разговори буду трајали. Гроф Лесли је вешто избегао обећање, изјавивши да он не иде на турски двор да буде нечији посредник; али, како он има наређење свог цара да узме у заштиту све хришћане, он ће се понајпресетити Дубровчана. Палмотић, затим, истиче да га је амбасадор испратио осам корака од шатора, остали кнезови двапут толико, а сви други племићи и пратња до коња. „Удаљили су се тек кад сам се упутио према граду“.⁷¹

„Речени амбасадор је носилац Златног руна...“, наставља Палмотић. „То је човек великих духовних својстава и разборитости; његови га цене као врло узвишеног господина којег цар пуно поштује. У његовој пратњи се хвале да се на Порти никад пре није видела личност тако висока и достојанствена. У свему, он је остао врло задовољан поштовањем које му је указано...“⁷² пре-

⁶⁷ Радонић, III, 1, 538 и д.

⁶⁸ Исто, 539—540; Ст. Новаковић, *нав. дело*, 78; Н. Veltzé, *нав. место*.

⁶⁹ Радонић, III, 1, 540.

⁷⁰ Ст. Новаковић, 70.

⁷¹ Радонић, III, 1, 540—541.

⁷² Исто, 541. Ј. Палмотић је, касније, дао портрет грофа Валтера Леслија у извештају својој влади с почетка 1667. Вид. Радонић, III, 2, 686—688.

теривао је Палмотић заиста нескромно. Он, потом, сам извињава великог фелдмаршала што му није лично вратио посету, него је послао грофа Херберштајна, прву личност у својој пратњи; да би поправио утисак што му амбасадор није вратио посету, он описује раскошни изглед реченог грофа и његове пратње кад су долазили да га посете. „И тако, после подне, дође он до мене заједно с бароном della Hagge, братићем Његове Екселенције, у властитим амбасадоровим кочијама, постављеним сребрном ламом, са запрегом од шест коња. Пратила га је најкићенија свита састављена од племића и дворјана...“⁷³

Занимљиво је да је Палмотић послао својој влади списак највишег племства које се налазило у свити фелдмаршала Леслија. Тај низ имена дужи је од оног који је у свом путопису саопштио Џон Бурбури и, вероватно, сасвим тачан: сва имена која је навео енглески путописац налазе се у Палмотићевом попису. Поклисар је дошао до тог списка трудом једног језуите из грофове пратње.⁷⁴ Да то није био падре Пауло Тафернер, који је описао путовање царског посланства?⁷⁵ У сваком случају, Палмотић је послао тај списак Сенату „да би задовољио његову радозналост“, можда боље: да би самог себе што више истакао.⁷⁶

Оваквих описа дипломатских поступака има у седамнаестом веку толико да они претстављају једно од обележја културе барока. Палмотићева саопштења те врсте имају свог значаја не само због тога што се односе на догађаје о којима други аутори ћуте: и њихова књижевна вредност захтева да се с њих скине прашина заборавља. Ту није само она сложена, гиздава и очевидна сјајна фраза барока. Ту није само оно богатство синонима који су и стилско оптерећење, сушта виртуозност, али и могућност наслућивања атмосфере. Ту је и узнемирени нерв човека свог доба, дах једног времена чије су посебности давно ишчезле. Палмотић није хладан са-

Сл. 3 — Изглед европског племића око 1660 год. (Бакрорез S. Leclerc-a)

стављач дипломатских извештаја. У њима је увек присутна његова ташта узрујаност, а његов напор да истакне себе као кавалера, родољуба и ерудиту снажан је толико да он повезује чињенице. Палмотићеви извештаји из Београда можда су најбоље сведочанство да их је писао и дипломата и песник.

Непосредно после тога, кренуо је цариградским друмом за Ниш, Софију и Једрене бескрајан низ кола царског посланства; кроз шуме Србије пуне хајдука, Јакета Палмотић се, по наређењу Сената, упутио ка Прокупљу, где га је очекивао други поклисар с харачем који је требало да однесу у Цариград. А Београд, позорница ових догађаја, остао је, опет и опет, за завесом, само штура гравира рађена по цртежу у бележници неког радозналост европског путника.

⁷³ Радонић, III, 1, 542.

⁷⁴ Исто.

⁷⁵ Вид. нап. 21.

⁷⁶ Радонић, III, 1, 542—543.

LES ENVOYÉS RAGUSAINS À BELGRADE EN 1665

R. SAMARDŽIĆ

Au XVIe et XVIIe siècle Belgrade vivait, sous la domination turque, la vie paisible d'un centre économique dans les contrées nord de la Turquie européenne. Il était quand même la scène des événements mondiaux. Si l'on ne menait point pour lui de grandes batailles, décisives pour la domination sur les Balkans, comme on le fit, par exemple, au XVe, au début du XVIe et à la fin du XVIIe siècle, cette ville était tout de même un immense camp de l'armée turque pendant les guerres qu'elle menait au nord. C'est là que se tenaient les conférences internationales, venaient ou passaient les légations diplomatiques. Un grand nombre d'événements importants dans l'histoire politique de l'Empire Turc se déroula ou bien vécu son épilogue justement à Belgrade.

Dans son ouvrage l'auteur avait l'intention de montrer un événement qui est important pour la Turquie et l'Autriche, pour Venise ainsi que pour la République Ragusaine. C'est à cette époque, quant après avoir signé la paix à Vašvar (10 août 1664) le Grand Vizir et commandant des troupes turques, Ahmed Čuprilić, vint avec son armée passer l'hiver à Belgrade. Il attendait là que Constantinople et Vienne échangent leurs légations, ainsi que les cadeaux et ratifient la paix, ce qui était conclu dans l'article 10 du traité de paix. Attendant la réalisation de cet article il attendait aussi son destin: de cela dépendait son retour dans la capitale et son pouvoir de faire cesser toutes les intrigues tramées autour de lui par le sultan et ses ennemis. De la conclusion finale de la guerre avec l'Autriche, dépendait la suite des batailles menées contre la République Vénitienne. Se servant des documents de l'Archive Nationale de Raguse, avant tout se basant sur les compte-rendus diplomatiques de l'envoyé Jaketa Palmotić, l'auteur a dépeint l'atmosphère qui régnait à Belgrade les premiers mois de l'année 1665 ainsi que la situation très délicate dans laquelle se trouvait le plus grand Vizir de l'histoire

turque. Suivant les mêmes documents il a dépeint le passage de la somptueuse et riche légation d'Autriche par Belgrade à la tête de laquelle se trouvait le feld-maréchal Walter Lesli, le célèbre écossais au service de la Cour de Vienne ainsi que l'élite de l'aristocratie européenne de cette époque.

La partie principale de cet ouvrage est consacrée au travail de la légation Ragusaine à Belgrade. Raguse se trouvait à ce moment là dans une situation internationale très compliquée, vivant entre deux forces combattantes, la Turquie et Venise. Après la conclusion de la paix avec l'Autriche, on pouvait attendre des pourparles entre ces deux puissances. La diplomatie ragusaine devait faire grande attention aux Vénitiens craignant que ceux-ci ne leur prennent les bénéfices commerciaux qu'ils avaient en Turquie. A part cela Raguse se trouvait alors en grave conflit avec la Bosnie à cause des haïdouques qui pénétraient sans cesse dans leur territoire et dévastaient le bien du Pacha. Les Turcs de Bosnie se plaignaient des Ragusains disant que ceux-ci avaient élevés, depuis la guerre, les droits de douane. Ils demandaient que les Ragusains leur donnent une grande indemnité pour la douane et pour les dégats causés par les haïdouques. Le travail de l'envoyé à Belgrade était fertile et eut du succès. L'auteur a consacré quelques pages à tout cela étant donné surtout que les envoyés avaient fait, d'une façon très spirituelle, les portraits des grands fonctionnaires de l'Empire Turc entourant alors, à Belgrade, Čuprilić et avec lesquels ils menaient des pourparlers. Le portrait du Grand Vizir est d'une grande importance historique.

Illustrations dans le texte:

Fig. 1 — Le grand vizir Ahmed Čuprilić

Fig. 2 — Jaketa Palmotić, envoyé plénipotentiaire de Dubrovnik à Belgrade en 1665

Fig. 3 — Un gentilhomme, tel qu'il était vers 1660 en Europe